

Hrvatske filozofkinje od 16. do 20. stoljeća

Skuhala Karasman, Ivana

Source / Izvornik: **Filozofkinje u Hrvatskoj, 2017, 13 - 26**

Book chapter / Poglavlje u knjizi

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:558156>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

HRVATSKE FILOZOFKINJE

Hrvatske filozofkinje od 16. do 20. stoljeća

IVANA SKUHALA KARASMAN

Institut za filozofiju, Zagreb

Uvod

Ovaj tekst donosi pregled hrvatskih filozofkinja od 16. stoljeća, a završava s onima koje su rođene do 1. siječnja 1945. godine. Naime, filozofkinje rođene nakon 1945. godine još uvijek su većinom aktivne u filozofskom životu Hrvatske te su zaposlene na znanstvenim i visokoškolskim ustanovama pa se stoga njihova profesionalna karijera može smatrati nezavršenom. Tekstom se ukazuje na filozofkinje koje su zapostavljene u postojećim historiografskim pregledima hrvatske filozofije. Ovim nastojanjem ujedno se ukazuje i na neke alternativne aspekte sagledavanja razvoja filozofske misli u našim krajevima. Prva obrađena filozofkinja jest Dubrovkinja Maruša Gundulić koja je živjela u drugoj polovici šesnaestog stoljeća, a posljednja Ljerka Schiffler, nedavno preminula filozofkinja. Ovdje donosim kratak pregled života i djela značajnijih filozofkinja koje se svojim djelovanjem mogu povezati s hrvatskom kulturom.

Hrvatske filozofkinje od 16. do 20. stoljeća

Prva žena u našim krajevima za koju sa sigurnošću možemo tvrditi da se ozbiljno bavila filozofijom, tj. koja zaslužuje naziv filozofkinja jest **Maruša Gundulić**¹ koja je živjela i djelovala u drugoj polovici šesna-

¹ O Maruši Gundulić vidi Dunja Fališevac, „Gundulić, Marija“, u Trpimir Macan (ur.), *Hrvatski biografski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 2002), <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=8247>, preuzeto 8. 4. 2017.; „Gundulić Gučetić, Marija“, u Luka Boršić, Ivana Skuhala Karasman, *Naše žene: Leksikon znamenitih žena Hrvatske od X. do XX. stoljeća* (Zagreb: Naklada Jurčić, 2016), str. 64–65.

estog stoljeća u Dubrovniku. Zanimljivi su njezini biografski podaci koji upućuju na usmjerenost Maruše prema humanističkim disciplinama i filozofiji. Bila je kći humanista i diplomata Ivana Gundulića te supruga filozofa Nikole Vitova Gučetića (1549. – 1610.). U renesansi djevojke iz viših društvenih slojeva, posebice u Italiji, što se odrazilo i na istočnu Jadransku obalu koja je bila pod njezinim snažnim utjecajem, dobivaju mogućnost obrazovanja jednaku onoj koju dobivaju dječaci.² Tako mlade žene uče matematiku, astronomiju, klasične jezike, glazbu, književnost i filozofiju.³ To je omogućilo aktivnije sudjelovanje žena u društvenom i kulturnom životu. Ne zna se kakvo je obrazovanje dobila Maruša Gundulić, no s obzirom da je potjecala iz imućne plemićke obitelji koja je cijenila obrazovanje sigurno je prosperirala od sredine u kojoj je odrasla. Osim toga, Dubrovčani su imali bogate privatne knjižnice i bili su u doticaju s najznačajnijim misliocima svog vremena:

Poznat nam je interes za djela starih pisaca kao i za tadašnje književno stvaralaštvo Italije. Poznato je veliko bogatstvo privatnih knjižnica dubrovačkih pjesnika i samostanskih knjižnica. Prema Jirečkovu istraživanju, kroz njegov navod inventara jedne pošiljke knjiga iz Venecije u Dubrovnik, 1549. godine, saznajemo za autore koji se tada citiraju u Dubrovniku. To su: Ovidije, Petrarca, Lukijanovi dijalozi, Svetonije, Juvenal, Terencije, Ariostova djela, Bolardo, Varchi, Aretino, Vergilije, Plinije, Ksenofont, Horacije, Homer, Hesiod, Plutarh, Augustin, Castiglione, Pulci, Valla, Machiavelli, Salustije. Gersonova djela. Na popisu su i gramatike i rječnici grčkoga jezika, retorička djela te djela iz filozofije prirode. Privatne knjižnice, gradske i samostanske, te privatne zbirke knjiga (u privatnoj zbirci Georgiusa de Crucea (Kružića) nalazilo se 2000 djela), doprinose tom velikom interesu i njegovom zadovoljavanju. Posebno su bile razvijene veze Dubrovčanina s Italijom u to vrijeme.⁴

² Jacob Burckhardt, *Kultura renesanse u Italiji* (Zagreb: Prosvjeta, 1997), str. 360: „Obrazovanje je žene u najviših staleža u biti isto kao i za muškarce. Talijani renesanse ni najmanje na oklijevaju, da jednaku literaturu, štoviše, i filološku nastavu pruže i kćerima i sinovima.“

³ Više o obrazovanju žena u renesansi vidi Patricia Bizzell, “‘The Praise of Folly’, the Women Rhetor, and Post-Modern Skepticism”, *Rhetoric Society Quarterly*, Vol. 22, No. 1, *Feminist Rereadings in the History of Rhetoric* (1992), str. 6–17.

⁴ Ljerka Schiffler-Premec, *Nikola Gučetić* (Zagreb: Studentski centar Sveučilišta u Zagrebu, 1977), str. 10–11.

Živeći u takvom kulturom i novitetima bogatom ozračju, Maruša Gundulić imala je priliku oblikovati svoje progresivne stavove. Tako ona u posveti Gučetićeve djela napisanog u dijaloškoj formi *Discorsi sopra Le Metheore di Aristotele*⁵ (*Razgovor o Aristotelovoj Meteorologiji*) staje u obranu⁶ svoje prijateljice Cvijete Zuzorić.⁷ Djelo je prvi puta objavljeno 1584. godine, a drugi puta 1985. godine u Veneciji. Prvo izdanje bilo je povučeno i to vjerojatno zato što je u njemu Maruša Gundulić „[...] u nastojanju da obrani Cvijetu od neprijateljskog raspoloženja dubrovačkih građana, na prilično ružan način ocrtala stanovnike Dubrovnika, veličajući pritom Italiju [...]“⁸ Maruša Gundulić posvetu je nasloвила *Alla non men bella che virtuosa, e gentil donna, Fiore Zuzori, in Ragusia*. U njoj ona ističe Cvijetinu ljepotu i intelektualne sposobnosti:

[...] jasna je stvar da je njezina ljepota, koja je čudesna svakome tko je vidi, predstavlja onu ljepotu njezine duše, veću od koje ne bi se moglo poželjati u jednoj lijepoj ženi [...].⁹

⁵ Puni naslov djela je *Discorsi di M. Nicolo Vito di Gozze, Gentil'huomo Ragugeo, Dell'Academia de gli Occulti, Sopra Le Metheore di Aristotele, ridotti in dialogo, e divisi in quattro Giornate*.

⁶ O tome vidi Zdenka Janeković Römer, „Marija Gondola Gozze; La querelle des femmes u renesansnom Dubrovniku“, u Andrea Feldman (prir.), *Žene u Hrvatskoj: ženska i kulturna povijest* (Zagreb: Institut „Vlado Gotovac“ – Ženska infoteka, 2004), str. 105–123.

⁷ Pjesnikinja Cvijeta Zuzorić rođena je oko 1552. godine u Dubrovniku, a umrla je 1648. godine u Anconi. Bila je supruga Bartolomea Pescionija iz Ancone. Pjesme su joj posvetili Miho Bunić Babulinović, Dominiko Zlatarić, Miho Monaldi, Cesare Simonetti da Fano i Torquato Tasso. S Nadom Bunić, Julijom Bunić i Marušom Gundulić bila je članica društva *Dei concordi*. Više o Cvijeti Zuzorić vidi Zdenka Marković, *Pjesnikinje starog Dubrovnika od sredine XVI do svršetka XVIII stoljeća u kulturnoj sredini svog vremena* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1970), str. 57–111; Milovan Tatarin, „Zuzorić, Cvijeta“, u Slobodan P. Novak, Milovan Tatarin, Mirjana Mataija, Leo Rafolt (ur.), *Leksikon Marina Držića* (Zagreb: Leksikografski Zavod „Miroslav Krleža“, 2009), str. 883–884; „Zuzorić, Cvijeta“, u Luka Boršić, Ivana Skuhala Karasman, *Naše žene: Leksikon znamenitih žena Hrvatske od X. do XX. stoljeća* (Zagreb: Naklada Jurčić, 2016), str. 172–173.

⁸ Erna Banić-Pajnić, „Žene u renesansnoj filozofiji“, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 59–60 (2004), str. 69–89, na str. 69.

⁹ Maria Gondola, *Alla non men bella che virtuosa, e gentil donna, Fiore Zuzori, in Ragusia* u *Discorsi di M. Nicolo Vito di Gozze, Gentil'huomo Ragugeo, Dell'Academia de gli*

Također iznosi tezu o ženskoj superiornosti spram muškaraca. Cvijeta je ujedno bila Marušina sugovornica u Gučetićevim dijalozima *Dialogo della bellezza* (*Dijalog o ljepoti*), koji je posvećen Cvijetinoj sestri Niki, i *Dialogo d'amore* (*Dijalog o ljubavi*).¹⁰

I dok u Češkoj stvara kraljica Elizabeta (1618. – 1680.), u Francuskoj Émilie du Châtelet (1706. – 1749.) na našim prostorima gotovo tri stoljeća nije, koliko je poznato, djelovala niti jedna filozofkinja. Ipak, treba napomenuti kako su ta razdoblja dala neka značajna ženska imena hrvatske umjetnosti da spomenem samo pjesnikinju Graciozu Lovrinčevu (16. stoljeće), Anu Katarinu Zrinski (1625. – 1673.) koja je pripadala Ozaljskom književnom krugu i skladateljicu Jelenu Pucić-Sorkočević (1784. – 1782.)

Do promjene dolazi u devetnaestom stoljeću kada je titula filozofkinja povezana s akademskim zvanjem, tako da se ovdje u stvari treba govoriti o prvim ženama doktoricama filozofije. Ovo je, barem što se neposredne mogućnosti obrazovanja u hrvatskim krajevima tiče, potrebno promatrati u kontekstu otvaranja mogućnosti ženama da postignu adekvatno srednjoškolsko obrazovanje. Naime, 1892. godine u Zagrebu je otvoren prvi ženski licej,¹¹ koji je bio „rasadište budućih studentica“.¹² No ženama je dozvoljeno studiranje na Filozofskom fakultetu (Mudroslovnom fakultetu) u Zagrebu tek 1901. godine:

Dozvola za redoviti studij za djevojke kod nas stigla je u obliku Carskog rješenja vladinu Odjelu za bogoštovlje i nastavu 29. kolovoza 1901, na temelju kojeg je vlada izdala i naredbu o upisu djevojaka na Mudroslovni fakultet 9. rujna 1901.

Occulti, Sopra Le Metheore di Aristotele, ridotti in dialogo, e divisi in quattro Giornate (In Venetia: Appresso Francesco Ziletti, 1584): “[...] essendo cosa chiara, che la sua bellezza, laqual è meravigliosa a chiunque la vede, rappresenti quella bellezza dell’animo suo, laquale via più maggiore in una donna bella desiderar non si puote [...]”

¹⁰ Vidi Ivana Zagorac „Nikola Vitov Gučetić: o ljepoti, ljubavi i ženama“, *Filozofska istraživanja* 27 (3/2007), str. 613–627.

¹¹ Više o ženskom liceju vidi Ida Ograjšek Gorenjak, „Otvaranje ženskog liceja u Zagrebu“, *Povijest u nastavi* 4 (2006), str. 147–176.

¹² Tihana Luetić, „Prve studentice Zagrebačkog sveučilišta“, *Hrvatska revija* 3–4 (2001), <http://www.matica.hr/hr/324/prve-studentice-zagrebačkog-sveučilišta/>, preuzeto 1. 3. 2017.

i od tada su one djevojke koje su s uspjehom položile tzv. ispit zrelosti (maturu), mogle nastaviti svoje obrazovanje i na visokoškolskoj razini.¹³

Solomon Weinrich, „Licejke“, 1919. godine,
uz dopuštenje Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu.

Dotad su Hrvatice željne visokoškolskog obrazovanja odlazile na studij u Zürich. Naime, Sveučilište u Zürichu dopuštalo je ženama da pohađaju predavanja iz filozofije od 1847. godine i bilo je drugo sveučilište u Europi koje je omogućilo ženama da dobiju visokoškolsko obrazovanje. Tamo je filozofiju studirala i **Helene (von) Druskowitz**,¹⁴ rođena kao Helena Maria Druschkovisch (Drušković) 1856. godine u Hietzingu, predgrađu Beča (danas 13. okrug). Otac joj je bio imućni trgovac

¹³ Ibid.

¹⁴ O Heleni von Druskowitz vidi „Druskowitz (von), Helene“, u Luka Boršić, Ivana Skuhala Karasman, *Naše žene: Leksikon znamenitih žena Hrvatske od X. do XX. stoljeća* (Zagreb: Naklada Jurčić, 2016), str. 42–43.

hrvatskog porijekla. U Zürichu je doktorirala filozofiju tezom *Don Juan bei Lord Bayron (Don Juan kod Lorda Bayrona)*. Time je postala druga žena s njemačkog govornog područja koja je stekla doktorat iz filozofije. Godine 1884., također u Zürichu, upoznala je Friedricha Nietzschea koji je utjecao na njezinu filozofsku misao. Zanimala ju je filozofija Immanuela Kanta, Arthura Schopenhauera, Herberta Spencera i Eugena Dühringa. Umrla je 1918. godine u psihijatrijskoj klinici Mauer-Öhling u Austriji. Od njezinih filozofskih djela treba spomenuti *Moderne Versuche eines Religionsersatzes: ein philosophischer Essay*,¹⁵ *Wie ist Verantwortung und Zurechnung ohne Annahme der Willensfreiheit möglich? Eine Untersuchung*,¹⁶ *Zur neuen Lehre. Betrachtungen*,¹⁷ *Zur Begründung einer überreligiösen Weltanschauung*,¹⁸ *Eugen Dühring. Eine Studie zu seiner Würdigung*,¹⁹ *Der freie Transzendentalismus oder die Überwelt ohne Gott*,²⁰ *Ethischer Pessimismus*,²¹ i *Pessimistische Kardinalsätze: ein Vademekum für die freiesten Geister*.²²

Na Sveučilištu u Zürichu filozofiju i psihologiju studirala je **Elza Kučera**.²³ Rođena je u Vinkovcima 1883. godine, a otac joj je bio poznati hrvatski astronom Oton Kučera (1857. – 1931.). Pohađala je već spomenuti ženski licej u Zagrebu, a zatim je studirala u Beču,

¹⁵ Helene Druskowitz, *Moderne Versuche eines Religionsersatzes: ein philosophischer Essay* (Heidelberg: G. Weiß, 1886).

¹⁶ Helene Druskowitz, *Wie ist Verantwortung und Zurechnung ohne Annahme der Willensfreiheit möglich? Eine Untersuchung* (Heidelberg: G. Weiß, 1887).

¹⁷ Helene Druskowitz, *Zur neuen Lehre. Betrachtungen* (Heidelberg: G. Weiß, 1888).

¹⁸ Helene Druskowitz, *Zur Begründung einer überreligiösen Weltanschauung* (Heidelberg: G. Weiß, 1889).

¹⁹ Helene Druskowitz, *Eugen Dühring. Eine Studie zu seiner Würdigung* (Heidelberg: G. Weiß, 1889).

²⁰ Helene Druskowitz, *Der freie Transzendentalismus oder die Überwelt ohne Gott* (1900).

²¹ Helene Druskowitz, *Ethischer Pessimismus* (1903).

²² Von Erna (Helene Druskowitz), *Pessimistische Kardinalsätze: ein Vademekum für die freiesten Geister* (Wittenberg: Herrosé & Ziemsen, 1905).

²³ O Elzi Kučera vidi „Kučera, Elza“, u August Kovačec (ur.), *Hrvatska opća enciklopedija* (Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 2004), vol. 6, str. 321; „Kučera, Elza“, u Luka Boršić, Ivana Skuhala Karasman, *Naše žene: Leksikon znamenitih žena Hrvatske od X. do XX. stoljeća* (Zagreb: Naklada Jurčić, 2016), str. 100.

Zagrebu i na kraju u Zürichu gdje je 1909. godine doktorirala filozofiju tezom *Die Erkenntnistheorie von Thomas Brown: eine historische Studie* (*Spoznajna teorija Thomasa Browna: povijesna studija*). Kučera je prva hrvatska filozofkinja rođena u domovini koja je stekla doktorat iz filozofije, a njezina disertacija iste je godine objavljena u Zagrebu.²⁴ U Hrvatskoj je Elza Kučera najpoznatija kao prva žena bibliotekarka i kao eksperimentalna psihologinja, dok se o njezinom filozofskom radu zna vrlo malo. Osim njezine disertacije, ostala njezina filozofska djela ostala su u rukopisu i čuvaju se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu u kojoj je Kučera radila kao bibliotekarka sve do umirovljenja 1944. godine. Iz njezine filozofske ostavštine vidljivo je da se zanimala za noetiku i da je namjeravala napisati povijest filozofije. Zanimala ju je i nacionalna filozofija te odnos psihologije i filozofije. Također je u Zagrebu u razdoblju od 1924. do 1930. godine organizirala filozofske kolokvije. Umrula je u Zagrebu 1972. godine.

Zagrebački ženski licej od 1902. do 1910. godine pohađala je i **Ivana Rossi**.²⁵ Rođena je u Glini 1892. godine. Majka joj je bila učiteljica, a otac Franjo Rossi, sudac. Godine 1916. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu doktorirala je filozofiju tezom *Osnovne misli filozofije Henri Bergsona*. Time je postala prva žena koja je doktorirala filozofiju na toj ustanovi. Disertacija obuhvaća 108 stranica, a članovi komisije bili su Gjuro Arnold i Albert Bazala. Značajno je da je u vrijeme kada je Ivana Rossi pisala i obranila svoju disertaciju Henri Bergson²⁶ bio na vrhuncu svog stvaranja, što znači da se na Filozofskom fakultetu pratila recentna filozofija. Radila je kao nastavnica u Kraljevskoj ženskoj realnoj gimnaziji u Zagrebu. Kratko vrijeme bila je i ravnateljica spomenute gimnazije. Od 1946. godine radila je u Gimnaziji maršala Tita, a zatim u III. (muškoj) gimnaziji u Zagrebu. Godine 1914. položila je filozofičko-

²⁴ Elsa Kučera, *Die Erkenntnistheorie von Thomas Brown* (Zagreb: Druckerei der kroatischen Rechtspartei A. – G., 1909).

²⁵ O Ivani Rossi vidi „Rossi, Ivana“, u Luka Boršić, Ivana Skuhala Karasman, *Naše žene: Leksikon znamenitih žena Hrvatske od X. do XX. stoljeća* (Zagreb: Naklada Jurčić, 2016), str. 141.

²⁶ Henri Bergson umro je u Parizu 1941. godine. Nobelovu nagradu za književnost dobio je 1927. godine.

pedagogički predispit, a četiri godine kasnije dobila je učiteljski status koji joj je omogućavao predavanje specijalne filozofije i matematike u svim razredima srednje škole i fizike kao sporedne struke nižim razredima. Status profesora dodijeljen joj je 1922. godine. Zanimala ju je filozofija Henrija Bergsona, estetika te odnos filozofije i psihologije. U časopisu *Književnik* objavila je članak „Nekoliko misli Henri Bergsona o estetici“.²⁷ Umrkla je u Zagrebu 1963. godine.

Elly Ebenspanger rođena je 1904. godine u Zagrebu u židovskoj obitelji. Osnovnu školu kao i Žensku realnu gimnaziju pohađala je u Zagrebu, a ispit zrelosti položila je 1922. godine. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1926. godine apsolvirala je grupu romanske filologije, a 1936. godine diplomirala je na istom fakultetu filozofiju. Godine 1939. doktorirala je filozofiju tezom *Problem slobode volje*. Disertacija, podijeljena u devet poglavlja, ima 103 stranice. Članovi ispitnog odbora bili su Albert Bazala, Ramiro Bujas i Vladimir Filipović. Disertacija je iste godine objavljena u Zagrebu.²⁸ Kao Židovka bila je 1942. godine internirana u logor Loborgrad, a iste godine umrla je najvjerojatnije u Auschwitzu.

Godine 1912. u mjestu Selca na otoku Braču rođena je **Marija Brida**.²⁹ Maturirala je na Ženskoj realnoj gimnaziji u Splitu 1930. godine. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu je 1935. godine diplomirala filozofijsku grupu predmeta. Dvije godine kasnije, 1937., doktorirala je tezom *Život-doživljaj*. Članovi ispitnog odbora bili su Albert Bazala, Ramiro Bujas i Pavao Vuk-Pavlović. Disertacija ima 47 stranica i podijeljena je na sljedeća poglavlja „Određenje pitanja“, „Nadređenost teze život“, „Nadređenost teze doživljaj“, „Poredbeno promatranje jednog i drugog stava svih teza“, „Zaključak“, „Zusammenfassung“ i

²⁷ Ivana Rossi, „Nekoliko misli Henri Bergsona o estetici“, *Književnik* 2 (1929), str. 67–68.

²⁸ Elly Ebenspanger, *Problem slobode volje* (Zagreb: Zaklada tiskare Narodnih novina, 1939).

²⁹ O Mariji Brida vidi „Brida, Marija“, u Stipe Kutleša (ur.), *Filozofski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 2012), str. 148; Iris Tićac, *Marija Brida – Filozofkinja slobode* (Split: Naklada Bošković, 2013); „Brida, Marija“, u Luka Boršić, Ivana Skuhala Karasman, *Naše žene: Leksikon znamenitih žena Hrvatske od X. do XX. stoljeća* (Zagreb: Naklada Jurčić, 2016), str. 23.

„Literatura“. Disertacija je 1937. godine objavljena u Zagrebu.³⁰ Prije nego što je 1961. godine počela raditi na Filozofskom fakultetu u Zadru, bila je nastavnica u školama u Križevcima, Jelsi, Splitu i Zagrebu. Na Filozofskom fakultetu u Zadru organizirala je samostalni Odjel za filozofiju. Treba naglasiti njezin doprinos istraživanju hrvatskih filozofa (Benedikta Benkovića, Federika Grisogona, Frana Petrića, Jurja Dubrovčanina, Pavla Vuk-Pavlovića, Vladimira Filipovića) i hrvatske filozofske baštine o čemu je zapisala:

[...] jer je filozofija internacionalna i narodi u njoj sudjeluju slobodom svoga stvaralaštva i svojim duhovnim osobitostima. Upravo to pak čini relevantnim da svaki narod, na putu vlastitog samoosvještenja, izgradi sebi istiniti uvidaj u kvalitativan i kvantitativan značaj svog prinosa općoj ljudskoj kulturi na tome području.³¹

Umrla je u Jelsi na Hvaru 1993. godine. Objavila je pet knjiga *Život-doživljaj*, *Benedikt Benković*,³² *Pavao Vuk-Pavlović: čovjek i djelo*,³³ *Traženja: filozofski ogledi*³⁴ i *Misaonost Janka Polića Kamova*.³⁵

Heda Festini³⁶ rođena je 1928. godine u Osijeku. Godine 1951. diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu južnoslavensku književnost, filozofiju i psihologiju. Na istom je fakultetu doktorirala 1965. godine tezom *Antropološka problematika pozitivnog egzistencijalizma Nicole Abbagnana*. Disertacija ima 164 stranice, a članovi ispitnog povjerenstva bili su Vladimir Filipović, Branko Bošnjak i Danilo Pejović. Kao nastavnica radila je u srednjim školama u Puli i Zadru te

³⁰ Marija Brida, *Život-doživljaj* (Zagreb: Tiskara Merkantile, 1937).

³¹ Marija Brida, *Traženja: filozofski ogledi* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1989), str. 10.

³² Marija Brida, *Benedikt Benković* (Beograd: Institut društvenih nauka, 1967).

³³ Marija Brida, *Pavao Vuk-Pavlović: čovjek i djelo* (Zagreb: Institut za filozofiju Sveučilišta u Zagrebu, 1974).

³⁴ Marija Brida, *Traženja: filozofski ogledi* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1989).

³⁵ Marija Brida, *Misaonost Janka Polića Kamova* (Rijeka: Izdavački centar Rijeka d. o. o., 1993).

³⁶ O Hedi Festini vidi „Festini, Heda“, u Stipe Kutleša (ur.), *Filozofski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 2012), str. 326; „Festini, Heda“, u Luka Boršić, Ivana Skuhala Karasman, *Naše žene: Leksikon znamenitih žena Hrvatske od X. do XX. stoljeća* (Zagreb: Naklada Jurčić, 2016), str. 51.

na Pedagoškoj akademiji u Zadru. Od 1967. do umirovljenja 1992. godine bila je profesorica na Filozofskom fakultetu u Zadru. Posebno se zanima za filozofiju znanosti, logiku, egzistencijalizam, teorijsku filozofiju i filozofiju Ludwiga Wittgensteina. Važni su i njezini radovi o hrvatskim filozofima Federiku Grisogonu, Frani Petriću, Pavlu Skaliću, Kazimiru Bedekoviću, Jurju Politeu, Petru Botturi, Antunu Petriću, Vladimiru Filipoviću čime je znatno pridonijela istraživanju hrvatske filozofske baštine. Objavila je tri knjige *Život i djelo Splićanina Jurja Politea*,³⁷ *Antun Petrić: filozof iz Komiže*³⁸ i *Uvod u čitanje Ludwiga Wittgensteina*.³⁹

U Zagrebu je 1930. godine rođena filozofkinja i sociologinja **Blaženka Despot**.⁴⁰ U rodnom gradu završila je gimnaziju, a 1954. godine diplomirala je filozofiju i sociologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Godine 1970. na Sveučilištu u Ljubljani doktorirala je tezom *Humanitet tehničkog društva*. Radila je kao srednjoškolska nastavnica, a zatim od 1974. do 1989. godine predavala je na Fakultetu strojarstva i brodogradnje te Veterinarskom fakultetu u Zagrebu. Na Institutu za društvena istraživanja u Zagrebu radila je od 1989. do 1993. godine. Iz njezinih djela vidljivo je da ju je zanimao problem humanizma, tehnike, feminizma, *new agea*, znanstvenog napretka i dokolice. Posebice je značajan njezin doprinos utemeljenu feminističke filozofije na ovim prostorima.⁴¹ Jasenka Kodrnja u tekstu koji je napisala povodom smrti Blaženke Despot postavlja pitanje, ali daje i odgovor, o posebnosti

³⁷ Heda Festini, *Život i djelo Splićanina Jurja Politea* (Zagreb: Institut za filozofiju Sveučilišta u Zagrebu – Sveučilišna naklada Liber, 1977).

³⁸ Heda Festini, *Antun Petrić: filozof iz Komiže* (Split: Književni krug, 1992).

³⁹ Heda Festini, *Uvod u čitanje Ludwiga Wittgensteina* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992).

⁴⁰ O Blaženki Despot vidi Jasenka Kodrnja, „Blaženka Despot (1930–2000)“, *Sociological review* 32/1–2 (2002), str. 77–79; Gordana Bosanac (ur.), *Izabrana djela Blaženke Despot* (Zagreb: Ženska infoteka, 2004); „Despot, Blaženka“, u Stipe Kutleša (ur.), *Filozofski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 2012), str. 224.

⁴¹ Gordana Bosanac, „Mjesto i značenje Blaženke Despot u suvremenoj hrvatskoj filozofiji“, *Filozofska istraživanja* 28/3 (2008), str. 625–637, na str. 625: „[...] Blaženka Despot slijedi svjetske trendove teorije i filozofije feminizma, u čemu je ostavila ne samo neizbrisivi trag doprinosu produbljanja filozofije slobode nego je u nas postavila temelje feminističke filozofije.“

njezinog filozofskog utemeljenje feminizma:

U čemu se sastoji izuzetnost njenog pristupa, filozofijskog utemeljenja feminizma, njegova filozofijskog promišljanja? Dakako, on je već u svijetu poznat, ali u nas se takvo što ne čuje, a još manje razumije. Blaženka je upravo ona koja će se susresti s najtvrdim slojevima neprobojne, a umišljene zatucanosti. Zato je izuzetnost njena pristupa ne samo u hrabrosti nego i u izuzetnoj jasnoći suočavanja tzv. „tipičnog“ ne-filozofskog predmeta kao što je žena, odnosno žensko pitanje („kakvo je to uopće pitanje“) s filozofijskim diskursom samim, s njegovom spekulativnom metodom, i to u djelu jednog od najvećih imena filozofije zapadne misli: Georgom Friedrichom Hegelom. Dakle, nitko manji do Hegela i njegova filozofijskog sustava stoji joj sučelice kao misaoni front na kojem ona propituje i važe svu misaono-povijesnu težinu svijeta sudbinom bića za koje, međutim, upravo filozofija, posebno ovog velikog predstavnika, ne pita. Filozofiju (osim anegdotski) ne zanima žena. O njoj ne postoji filozofijski govor (osim sasvim privatno). Ona je biće s ruba svijeta, ruba pojma i misaonog napora. „Ako filozofi prije Hegela, dakle metafizičari, nešto i kažu o ženama, oni to kažu sasvim privatno“, kaže Blaženka Despot.⁴²

Blaženka Despot preminula je u Zagrebu 2001. godine. Objavila je šest knjiga: *Humanitet tehničkog društva*,⁴³ *Ideologija proizvodnih snaga i proizvodna snaga ideologije*,⁴⁴ *Plädoyer za dokolicu*,⁴⁵ *Žensko pitanje i socijalističko samoupravljanje*,⁴⁶ *Emancipacija i novi socijalni pokreti*,⁴⁷ „*New age*“ i *Moderna*.⁴⁸

U Zagrebu je 1931. godine rođena **Branka Brujić**.⁴⁹ Doktorirala je 1973. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu tezom *Kritička teorija društva H. Marcusea i povijesno mišljenje*. Disertacija ima 282 stranice, a članovi ispitnog povjerenstva bili su Vanja Sutlić, Gajo

⁴² Jasenka Kodrnja, „Blaženka Despot (1930–2000)“, str. 77.

⁴³ Blaženka Despot, *Humanitet tehničkog društva* (Zagreb: Centar za društvene dje-latnosti omladine Republičke konferencije Saveza omladine Hrvatske, 1971).

⁴⁴ Blaženka Despot, *Ideologija proizvodnih snaga i proizvodna snaga ideologije* (Osijek: Glas Slavonije, 1976).

⁴⁵ Blaženka Despot, *Plädoyer za dokolicu* (Beograd: Predsedništvo Konferencije Saveza socijalističke omladine Jugoslavije, 1976).

⁴⁶ Blaženka Despot, *Žensko pitanje i socijalističko upravljanje* (Zagreb: Cekade, 1987).

⁴⁷ Blaženka Despot, *Emancipacija i novi socijalni pokreti* (Osijek: Citro, 1989).

⁴⁸ Blaženka Despot, „*New age*“ i *Moderna* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1995).

⁴⁹ O Branki Brujić vidi „Brujić, Branka“, u Stipe Kutleša (ur.), *Filozofski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 2012), str. 150.

Petrović, Ante Pažanin i Davor Rodin. Od 1962. godine radila je na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu gdje je bila redovna profesorica. U svojim radovima bavi se političkom filozofijom te filozofijom Martina Heideggera, Herberta Marcusea, Maxa Schelera, Arnolda Gehlena i Helmutha Plessnera. S njemačkog na hrvatski jezik prevela je djelo Herberta Marcusea *Kraj utopije. Esej o oslobođenju*.⁵⁰

Filozofkinja i povjesničarka **Zlata Knezović**⁵¹ rođena je u mjestu Rašćane 1934. godine. Diplomirala je filozofiju i hrvatsko-srpski jezik s jugoslavenskom književnošću na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1961. godine. Doktorirala je 1972. godine na Université des sciences humaines u Strasbourgu tezom *L'éthique et l'existence chez Simone de Beauvoir*. Francuski jezik i književnost diplomirala je 1975. godine također na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 1972. godine bila je zaposlena na Institutu za historiju radničkog pokreta u Zagrebu, pa je njezin znanstveni rad bio poglavito usmjeren na povijesne teme. Međutim svojom disertacijom o Simone de Beauvoir pridonijela je recepcije ove filozofkinje u nas. Umrkla je u Zagrebu 2016. godine. Objavila je jednu knjigu: *Kulturno stvaralaštvo u revoluciji*.⁵²

Ljerka Schiffler⁵³ rođena je u Zagrebu 1941. godine. U rodnom gradu završila je osnovnu školu i Klasičnu gimnaziju. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je filozofiju i komparativnu književnost. Godine 1974. doktorirala je filozofiju tezom *Nikola Vitov Gučetić*. Disertacija ima 182 stranica, a članovi ispitnog povjerenstva bili

⁵⁰ Herbert Marcuse, *Kraj utopije. Esej o oslobođenju*, prevela Branka Brujić (Zagreb: Stvarnost, 1972).

⁵¹ O Zlati Knezović vidi Filip Hameršak, „Knezović, Zlata“, u Trpimir Macan (ur.), *Hrvatski biografski leksikon*, (Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 2009), sv. 7, str. 422–423; Mira Kolar, „In memoriam: Zlata Knezović 1934.–2016.“, *Časopis za suvremenu povijest* 48 (2016), str. 219–222.

⁵² Zlata Knezović, *Kulturno stvaralaštvo u revoluciji* (Zagreb: Centar za kulturnu djelatnost Saveza socijalističke omladine Zagreba, 1981).

⁵³ O Ljerki Schiffler vidi Leo Rafolt, „Schiffler, Ljerka“, u Slobodan P. Novak, Milovan Tatarin, Mirjana Mataija, Leo Rafolt (ur.), *Leksikon Marina Držića* (Zagreb: Leksikografski Zavod „Miroslav Krleža“, 2009), str. 706; „Schiffler, Ljerka“, u Stipe Kutleša (ur.), *Filozofski leksikon* (Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 2012), str. 1022.

su Vladimir Filipović, Danilo Pejović i Rafo Bogišić. Osim „Uvoda“, „Sažetka“, „Bilješka“, „Literature o Nikoli Gučetiću“ i „Opće literature“ disertacija je podijeljena na šest poglavlja „Dijalozi o ljepoti i ljubavi“, „Gučetićevo pojam lijepog u odnosu prema dubrovačkim petrarkistima“, „Ekonomsko-politički pogledi N. G.“, „Gučetićeve komentari“, „Prirodnofilozofijski pogledi N. G.“ i „Gučetićeve filozofsko-teološki rukopisi“. Od 1968. do 1977. godine bila je zaposlena na Institutu za filozofiju, a od 1977. do 1990. u Leksikografskom zavodu „Miroslav Krleža“. Međutim 1990. godine vratila se na Institut za filozofiju gdje je ostala do umirovljenja 2012. godine. Dugi niz godina bila je glavna urednica časopisa *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*. Ujedno je pokrenula i uređivala časopis *Radovi Leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“*. U filozofiji se posebno istaknula radovima iz estetike i hrvatske filozofije. Svojim je istraživanjima pojedinih segmenata filozofske misli hrvatskih filozofa (Nikole Vitova Gučetića, Miha Monaldija, Giulija Camilla Delminija, Frana Petrića, Pavla Skalića, Matije Frkića, Josipa Zanchija, Alberta Bazale, Vladimira Filipovića) dodatno rasvijetlila i obogatila hrvatsku filozofsku baštinu. U predgovoru njezine knjige *Miho Monaldi: Ličnost i djelo* Vladimir Filipović ovim je riječima ocijenio njezin rad na području istraživanja hrvatske filozofije:

Na bogatom ali dosad oskudno izraženom području hrvatskog filozofskog stvaralaštva dala je dr Ljerka Schiffler-Premec već vidljive priloge, pa i monografija o Monaldiju briše dio povijesnoga zaborava pokazujući ukratko djelo našeg dubrovačkog stvaraoca.⁵⁴

Objavila je deset filozofskih knjiga *Nikola Gučetić*,⁵⁵ *Iz hrvatske filozofske baštine*,⁵⁶ *Miho Monaldi: Ličnost i djelo*,⁵⁷ *Ideja enciklopedizma*

⁵⁴ Vladimir Filipović, „Predgovor urednika“ u *Miho Monaldi: Ličnost i djelo* (Zagreb: Odjel za povijest filozofije Centra za povijesne znanosti u Zagrebu, 1984), str. 7.

⁵⁵ Ljerka Schiffler-Premec, *Nikola Gučetić* (Zagreb: Studentski centar Sveučilišta u Zagrebu, 1977).

⁵⁶ Ljerka Schiffler-Premec, *Iz hrvatske filozofske baštine* (Zagreb: Odjel za povijest filozofije Centra za povijesne znanosti, 1980).

⁵⁷ Ljerka Schiffler-Premec, *Miho Monaldi: Ličnost i djelo* (Zagreb: Odjel za povijest filozofije Centra za povijesne znanosti u Zagrebu, 1984).

*i filozofijsko mišljene,*⁵⁸ *Humanizam bez granica. Hrvatska filozofija u europskom kontekstu,*⁵⁹ *Frane Petrić,*⁶⁰ *Frane Petrić / Franciscus Patricius. Od škole mišljenja do slobode mišljenja,*⁶¹ *Vetera et nova. Hrvatska filozofija u europskom obzoru,*⁶² *Frane Petrić o pjesničkom umijeću*⁶³ i *Nikola Vitov Gučetić.*⁶⁴

⁵⁸ Ljerka Schiffler, *Ideja enciklopedizma i filozofijsko mišljenje* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1989).

⁵⁹ Ljerka Schiffler, *Humanizam bez granica. Hrvatska filozofija u europskom kontekstu* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1992).

⁶⁰ Ljerka Schiffler, *Frane Petrić* (Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 1996).

⁶¹ Ljerka Schiffler, *Frane Petrić / Franciscus Patricius. Od škole mišljenja do slobode mišljenja* (Zagreb: Institut za filozofiju, 1997).

⁶² Ljerka Schiffler, *Vetera et nova. Hrvatska filozofija u europskom obzoru* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2004).

⁶³ Ljerka Schiffler, *Frane Petrić o pjesničkom umijeću* (Zagreb: Institut za filozofiju, 2007).

⁶⁴ Ljerka Schiffler, *Nikola Vitov Gučetić* (Zagreb: Hrvatski studiji, 2007).